

Venezuelan ajankohtainen tilanne

Venezuelan poliittinen, humanitaarinen ja muuttoliikekriisi kuuluu tänään maailman vaikeimpiin. Syvä humanitaarinen kriisi on kokonaan ihmisten aiheuttama, ja syyllistävä sormi osoittaa presidentti Maduroon ja tämän hallintoon. Humanitaarisen katastrofin seurauksena Venezuelassa ja sen naapurimaissa eletään nyt Latinalaisen Amerikan modernin historian suurinta muuttoliikekriisiä, kun jo yli viisi miljoonaa venezuelalaista on paennut maastaan. Venezuelan pakolaiskriisi on tällä hetkellä maailman pahimpia. Muuttoliikekriisi vaikuttaa myös Eurooppaan, kun venezuelalaiset ovat nousseet kolmanneksi suurimmaksi turvapaikanhakijaryhmäksi EU:ssa.

Venezuelan poliittinen tilanne on totaalisessa solmussa, eikä siihen ole lyhyellä aikavälillä näkyvissä minkäänlaista ratkaisua. Venezuela toimii myös yhtenä maailmanpolitiikan vastakkainasettelun näyttämönä, kun presidentti Maduro tukijoineen Kuuba, Venäjä, Kiina ja Iran on ottanut sanallisesti yhteen Maduroa vastustavien Yhdysvaltojen, Euroopan ja usean Latinalaisen Amerikan maan kanssa. Venezuelan oppositio on pirstaleinen ja heikko, ja Maduron hallinto on onnistunut viime kuukausien aikana toimittamaan sille muutaman kovan iskun.

Humanitaarisesta tilanteesta ei ole kattavaa ja yksityiskohtaista tietoa, mutta pulaa on kaikesta; ruoasta, vedestä, polttoaineista ja arkisista tarvikkeista, koulutuksesta ja terveydenhuollosta puhumattakaan. Koronaepidemian vaikutusten arvioidaan olevan Venezuelassa erityisen vaikeita, mutta luotettavan tiedon puute korostuu Venezuelan kaltaisessa maassa. Emme tiedä, kuinka paha tilanne todellisuudessa on. Perusoikeuksien puuttumisen lisäksi ihmisoikeustilanteen huonoa tilaa korostaa ilmaisu- ja kokoontumisoikeuksien rajoitukset sekä ihmisoikeuspuolustajien ja opposition tukijoiden vainoaminen.

EU:n selkeä linja on, että ainut ratkaisu poliittiseen kriisiin on neuvottelut osapuolten välillä. Ensimmäinen osatavoite on vapaiden ja rehellisten vaalien järjestäminen mahdollisimman pian.

Venezuelassa valtaa pitää toukokuussa 2018 epäreiluilla vaaleilla valittu Nicolas Maduro, mutta EU-maat ovat mukana 61 valtion rintamassa, joka tukee Venezuelan perustuslain nojalla itsensä vt. presidentiksi tammikuussa 2019 julistautunutta parlamentin puhemies Juan Guaidóta. Jumissa ollut tilanne kääntyi entistä huonompaan suuntaan tämän vuoden alussa, kun Maduron joukot estivät Guaidón pääsyn parlamenttitalolle uudelleenvalintäänestykseen. Maduro ja tämän tukijat valitsivat Guaidón tilalle parlamentin puhemieheksi Luis Parran. Oppositio kuitenkin uudelleen valitsi myös Guaidón, ja parlamentti on ollut tästä lähtien entistäkin toimintakyvyttömämpi. Guaidó lähti siksi alkuvuodesta etsimään länsimaiden tukea ulkomaankiertueella, jonka päätteeksi presidentti Trump esitteli hänet State of the Union –puhetilaisuutensa kunniavieraana.

Sääntömääräiset parlamenttivaalit olisi tarkoitus järjestää loppuvuodesta, mutta koronatilanteen takia reilujen ja vapaiden vaalien järjestäminen ei ole realistista. Oppositio on ajettu ahtaalle, ja Maduro on pyytänyt korkeinta oikeutta arvioimaan, voidaanko oppositiopuolue Voluntad Popular julistaa terroristiorganisaatioksi. Median ja kansalaisjärjestöjen toimintavapauksia on kavennettu rajusti ja ihmisoikeusrikkomukset ovat yleistyneet.

Maaliskuun lopulla Yhdysvallat esitteli Venezuelalle demokraattisen siirtymän viitekehysten, *Democratic Transition Framework*, joka olisi velvoittanut sekä Maduron että Guaidó'n luovuttamaan asemansa siirtymäajan hallinnolle, joka olisi johtanut maata uusiin vaaleihin

saakka. Kannustimena Yhdysvallat tarjosi pakoteregiihinsä purkua ja mittavaa taloudellista tukipakettia. EU antoi suunnitelmalle varovaisen tuen KE Borrellin lausunnossa 3.4. Maduron hallinto kuitenkin hylkäsi ehdotuksen tiukasti. Nyt tilanne on jäätynyt, ja Yhdysvaltain linja Maduroa kohtaan on entistäkin kovempi. Maduron tärkeimmät tukijat ovat Kuuba, Venäjä, Kiina ja Iran. YK:n turvaneuvoston käymät Venezuela-istunnot keväällä ovat tuoneet esille tilanteen voimakkaan suurvaltapoliittisen ulottuvuuden.

Maduron hallitus kertoi 3.5.2020 armeijan pysäyttäneen pienimuotoisen maihinnousuyrityksen, jonka järjestelyistä se syytti Guaidó'ta, Yhdysvaltoja ja Kolumbiaa. Nämä ovat kiistäneet osallisuutensa tiukasti. Myös floridalaisen turvayritys SilverCorpin ja Venezuelan armeijan entisten upseerien epäillään sekaantuneen operaatioon. Kokonaiskuva on epäselvä, mutta tapahtuman jälkeen Maduro on hyödyntänyt tapahtunutta myös pidätysten tekemiseen. Iranin rooli Venezuelan tukijana korostui taas toukokuun lopulla, kun iranilaistankkerit toivat Venezuelaan öljyä. Vaikka Venezuelan öljyvarannot ovat maailman suurimpia, Venezuelassa on tällä hetkellä vaikea polttoainepula öljyntuotantoon liittyvien vaikeuksien vuoksi. Iranilaisten alusten saapumista Maduro esittelee voittona, Yhdysvallat terroristihallintojen liittoumana, ja Venezuelan oppositio hallinnon epäonnistumisena öljyntuotannossa.

Yli viisi miljoonaa venezuelalaista paennut maan humanitaarista kriisiä

Maan humanitaarinen kriisi on syvä, ja koronaepidemia tekee siitä entistä vaikeamman. Jo 5,1 miljoonaa venezuelalaista on paennut maasta; heistä 80 % elää Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueella. Muuttoliikekriisi vaikuttaa suoraan Etelä-Amerikan poliittiseen tilanteeseen, koska naapurimaiden kyky vastaanottaa pakolaisia on kovilla

EU ja Espanja järjestivät 26.5. tukilupauskonferenssin, joka onnistui yli odotusten. Lahjoitukset nousevat yhteensä 577 milj. euroon ja lainalupaukset mukaan lukien yli 2,5 mrd. euroon. EU:n ja sen jäsenmaiden yhteenlasketut lahjoitukset ovat 230 miljoonaa. Konferenssin puheenvuoroissa keskityttiin pääsääntöisesti humanitaariseen katastrofiin ilman kannanottoja poliittiseen tilanteeseen. Kolumbia, Brasilia ja Ecuador kuitenkin syyttivät tiukkasanaisesti Maduron hallintoa kriisistä.

Ulkoministeri Haavisto kertoi Suomen uudesta 200 000 euron tuesta, joka kohdennetaan Latinalaisen Amerikan kehityspankin työhön Kolumbiassa elävien venezuelalaispakolaisten elinolojen parantamiseksi.

Venezuelasta raportoidaan myös koko ajan enemmän koronatartuntoja. Ulkomailta palaavien joukossa on ollut positiivisia testituloksia ja Maduron hallinto käyttää tilannetta politisointiin. Tartuntahuippu on vielä edessä ja tilanne voi nopeasti muuttua vieläkin kriittisemmäksi. Kiinan lähettämä materiaali ei korvaa peruspuutteita terveydenhuollossa (ml. vesi), ja ruokapula pahentaa tilannetta.

Kansainväliset yritykset ratkaista Venezuelan kriisiä tähän saakka tehottomat

Venezuelan kriisiin on haettu rauhanomaista neuvotteluprosessia jo pitkään. EU:n ulkoministerit hyväksyivät International Contact Groupin (ICG) perustamisen Gymnich-kokouksessa 31.1.2019. Yhteysryhmän jäseniä ovat Bolivia, Costa Rica, Ecuador, Panama, Uruguay, Espanja, Portugali, Italia, Ranska, Saksa, Iso-Britannia, Alankomaat ja Ruotsi. ICG-ryhmä on toiminut yhteistyössä Kanadan ja 11 LAC-alueen maan muodostaman Liman-ryhmän kanssa, mutta jälkimmäisen ryhmän kannat ovat olleet tiukemmin Maduro-vastaisia.

Humanitääriseen tilanteeseen vastaamisesta sopiminen hallituksen ja opposition välillä voisi olla ensimmäinen askel poliittiselle prosessille. ICG pyrkii EU-maiden yhteisen linjan mukaisesti löytämään neuvottelupohjaisen ratkaisun. Suomi tukee sekä ICG-ryhmän että korkea edustaja Josep Borrellin Venezuela-erityisedustaja Enrique Iglesiasin roolia.

KE Borrell antoi 4.6. EU:n puolesta lausunnon Venezuelan tilanteesta, jossa annettiin uudestaan tuki Juan Guaidólle Venezuelan parlamentin puhemiehenä ja todettiin Maduron ehdokkaan Luis Parran valinnan olleen laiton. EU:n lausunnossa todetaan myös, että Maduron pyyntö maan korkeimmalle oikeudelle arvioida, voidaanko oppositiopuolue Voluntad Popular julistaa terroristiorganisaatioksi, on askel väärään suuntaan.

EU arvioi pakotepolitiikkaansa ja pyrkii järjestämään ICG-ryhmän kokoontumisen mahdollisimman pian. ICG:n on tarkoitus pohtia seuraavia askelia poliittisen kriisin lieventämiseksi, mutta vaihtoehtoja ei ole paljon. Osapuolten välisten neuvottelujen uudelleenavaaminen keskellä vaikeinta koronakriisin vaihetta vaikuttaa hyvin vaikealta. EU:ssa seurataan myös tarkkaan hallinnon mahdollisia siirtoja parlamentinvaalien suhteen, aiotaanko sellaiset kaikesta huolimatta yrittää järjestää. Maduro saattaa pyrkiä niiden avulla kaappaamaan vallan takaisin itselleen myös parlamentissa.

Juan Guaidó on ollut varovainen lausunnoissaan siitä, miten oppositio suhtautuu mahdollisiin parlamentinvaaleihin joulukuussa. Lähtökohtaisesti katsotaan, että Venezuelassa tulisi järjestää sekä parlamentin- että presidentinvaalit, mutta Maduro ei ole tietenkään suostunut presidentinvaalien järjestämiseen. Lisäksi oppositiossa pelätään, etteivät myöskään parlamentinvaalit olisi vapaat ja oikeudenmukaiset, ja tästä syystä mahdollisesti päätyisivät boikotoimaan vaaleja. Guaidó on sanonut, että oppositio ei lähde vaaleihin ilman vartenotettavaa vakuutusta siitä, että kyseessä on oikeat ja legitiimit vaalit.